

De andere kant van de zee

Van Anónio Lobo Antunes verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

Dans der verdoemden
De glans en pracht van Portugal
Fado Alexandrino
Het handboek van de inquisiteurs
Preek tot de krokodillen
Verdrijf niet zo snel in die donkere nacht
Vogelvlucht
Paardenschaduw op zee
Mijn winterkat mijn lief
Als een brandend huis
Voor wie in het donker op mij wacht
Reis naar het einde

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

António Lobo Antunes

De andere kant van de zee

Vertaald uit het Portugees
door Harrie Lemmens

Ambo|Anthos
Amsterdam

Op p. 411 is een nawoord opgenomen van vertaler Harrie Lemmens, waarin hij deze roman in zijn (historische en geografische) context plaatst: de periode dat Portugal het Afrikaanse land Angola koloniseerde. De uitgeverij en de vertaler hebben meermaals overlegd over de tekst en uitgebreid de keuzes van de auteur besproken, zoals ook in dit nawoord vermeld staat.

Funded by the DG LAB/Culture and the Camões, IP – Portugal

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands letterenfonds dutch foundation for literature

ISBN 978 90 263 5216 4

© 2019, António Lobo Antunes
en Publicações Dom Quixote

© 2021 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Harrie Lemmens

Oorspronkelijke titel *A Outra Margem do Mar*
Oorspronkelijke uitgever Publicações Dom Quixote,
een imprint van Grupo LeYa

© Nawoord Harrie Lemmens
Omslagontwerp Marry van Baar
Omslagillustratie Rike / E+ / Getty Images
Foto auteur © Isolde Ohlbaum

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

I

Natuurlijk bestaat het huis niet meer, als je een soort keet al een huis kunt noemen, heel zeker bestaat dat niet meer, hoog-uit nog wat kapotte dakpannen en bakstenen op de grond, de kleine groentetuin overwoekerd door riet en doornstruiken, het muurtje van holle stenen half ingestort en daarachter agaven en verder omlaag de zee, 's nachts zo vreemd, niets met alleen wat lichtjes van boten die in het luchtledige hangen, en de zekerheid dat ik mijn hand maar hoeft uit te steken om ze te pakken, Domingas

‘Hang de lichtjes maar terug voor de soep koud wordt’

en ik vond het gek dat mijn vingers droog uit het water kwamen, nee echt, ik ben jaren geleden hierheen gekomen, maar toch ben ik nooit weggegaan uit de plaatsen waar ik gewoond heb, of anders zijn die altijd bij me gebleven, ik hoor de mispelboom, ik hoor het fluiten van het gras, Domingas tegen mij

‘Pas op het waait *menina** pas op het waait’

en ik luisterde en ik zag, net zoals ik het water bij eb, vol

* De met * aangeduide woorden verwijzen naar de lijst op p. 415.

tanden in zijn stem, met zijn mouw het riet en de algen terug hoor halen van het strand, de golven hebben zoveel zakken, soms een scheve krab in de tuin, niet alleen maar onbeholpen, nee scheef zoals hij de hoge hakken van zijn poten moeizaam een voor een vooruit zet met de monsterlijke traagheid van een dier dat denkt dat het groot is ook al is het klein, terwijl vlak boven hem een uitgehongerde blauwwitte meeuw krijst die Domingas, half wiebelend op haar slippers, probeert weg te jagen met de spinnenkop, ik herinner me grotere huizen dan dat van ons

(alle huizen waren groter dan dat van ons, wij waren het armst)

tot aan de pijnbomen langs de weg die in september, als dag en nacht even lang duren, onafgebroken kraken als protesterende dekenkisten, in het tweede huis, met een tuintje eromheen, van de mevrouw bij wie Domingas ook werkte, het beeldje van een pijp rokende kikker en 's zaterdags tuinstoelen onder een luifel die praatten en praatten, een strohoed met als versiering plastic kersen, waarvan er een hing te bungelen, zag mij

'Is dat die ene uit Afrika?'

en de mevrouw met een fluisterstem waar een zucht in lag 'Ze praat niet heeft haar tong ingeslikt geeft geen kik'

terwijl ze haar blouse rechte trok, en ik die uit Afrika kom zwijg, want zelfs in Portugal begint de katoen uit Cassanje zachtjes te ritselen en mijn vader slaat op de veranda met zijn zweep op de nijlpaardschedel en loopt de trap af naar de jeep, gevolgd door de zwarte man met een geweer die hem altijd vergezelde en waar hij niet eens naar keek, soms vraag ik me af of hij hem wel zag, hij sprong met zijn geweer op de achterbank en ze verdwenen op het pad dat tussen mangobomen

door naar de poort leidde, ik herinner me het geblaf van de honden in hun kooi, de honden die 's nachts werden losgelaten, herinner me mijn moeder die zich in haar nachthemd met ruches zat te kammen, ik dacht dat ze kort haar had, maar dat werd ineens door de eindeloosheid van haar gebaren onmetelijk lang, de witte heuvels rondom waar soms honderden mandrils achter ons aan renden met die ogen vlak boven de snuit, bijna tegen elkaar aan, en de geur van de aarde, vooral de geur van de aarde, die van de zee interesseert me niet, dat is een rivier, alleen heeft hij maar één oever, en het stemt me triest als ik bomen in het water zie staan zonder vogels op hun takken, met een hart dat als een razende tekeergaat in hun hals, Domingas

‘Als we teruggaan naar Angola’

terwijl ze weet dat we nooit meer teruggaan naar Angola, het is afgelopen met Baixa do Cassanje, mijn moeder kamde zich met de eindeloze beweging van een eindeloze arm in het slaapkamerraam, de vleermuizen probeerden de hele nacht de lampen op te vreten, de opzichters van de katoen op hun knieën als mijn vader boos was

‘Meneer meneer’

en de zwarte lijfwacht naast hen bewoog de kolf van zijn geweer met de knal van wie een laatste deur dichtgooit, wat rest zijn de krabben die met hun manke poten schuin op ons af komen lopen en hun roestige scharen boven ons dichtknijpen, wat rest is mijn verleden dat begraven ligt onder het zand, zodat ik niet weet of ik het vind of verzin, misschien is er wel nooit katoen geweest in mijn leven, zijn er nooit negerdorpen geweest, heb ik nooit sipaio's* een vrouw levend zien begraven voor haar hut, haar armen en benen gebroken en half om haar heen gedraaid en haar ogen open, ook toen ze aarde op haar

gooiden, onbewogen, stil verdween ze stukje bij beetje, maar haar open ogen zijn mij blijven aanstaren vanwaar ik ze niet kan zien, ik weet zeker dat de zwerfhonden nog altijd snuffelen aan het gras dat op haar gegroeid is, telkens als Domingas de hak pakt om de paar armetierige bloempjes die we hebben te verzorgen denk ik dat haar ogen weer bovenkomen en me tegelijkertijd onverschillig en aandachtig aanstaren, de gewestbeheerder* in de schuur tegen mijn vader

‘Hebt u meer volk nodig?’

terwijl hij het geld in het borstzakje van zijn overhemd stak en in de bubbel bankbiljetten kneep, hij woonde samen met een donker grietje uit Luanda dat de krul uit haar haren haalde en altijd gekleed ging als voor een bal, met wie mijn moeder, die de strijd tegen het vet aan het verliezen was, uiteraard niet sprak, als het grietje haar

‘Madame’

aansprak, deed ze of ze haar niet zag, als mijn vader personeel ging halen in Mussende ging hij bij haar langs terwijl zijn zwarte lijfwacht vanuit de jeep de sipaio’s in het oog hield, en op die dagen was mijn vader minder nurks, soms kneep hij

‘Cafeco’*

met twee vingers in mijn oor en die roken dan naar parfum, niet als dat van mijn moeder, dat met het vliegtuig van de Cottonang* meekwam, nee, van dat goedkope spul, net de alcohol van de verpleger, dat de kruidenier uit een grote fles in kleine flesjes giet die de klanten zelf meebrengen, ik heb het ook een keer opgedaan, een paar druppeltjes maar, en toen stonk ik tot de Rua de Malanje, vlak bij het busstation, waar hoeren op het leger stonden te wachten, naar de soldaten riepen

‘Hé korporaal hé korporaal’

soms met een blanke hoer tussen hen in, ze werkten voor

een halfbloedpooier die bijna sluik haar had van de brillant-
ne en de legergasten liet weten

‘Niks geen ziektes meneer niks geen ziektes’

en achter de vrouwen een plafondlamp zonder peertjes, er
brandde alleen een kaarsstompje op een schoteltje, twee solda-
ten hoopvol tegen elkaar

‘Heb jij poen?’

terwijl ze aan vingers en munten voelen

‘Hoeveel is een pink waard?’

de pooier met om zijn pols een joekel van een horloge, twee,
drie wijzerplaten en tientallen fosforescerende wijzers

‘Na het donker geen korting’

die de avond verlichten met de maanstanden en de tijd in
New York en Soedan, de zee, zo woelig vandaag, vult mijn
slaapkamer met water en struikelt als hij weggaat over zich-
zelf, ik zag, meende ik, mijn moeder met haar eeuwige kam,
zonder naar mij te kijken, en hoorde de zuchten van de hon-
den die op ons pasten, dat wil zeggen de golven slepen de hele
wereld aan, ook de vleermuizen op jacht naar ongedierte en
jonge uilen in de mangobomen, Domingas in de kamer hier-
naast

‘Merkt u Angola niet menina?’

maar ik miste de scherpe lucht van de aarde en het ritselen
van de katoen, om nog maar te zwijgen van de laarzen van de
slapeloosheid van mijn vader op de gang, met zijn zweep tegen
de meubels, af en toe tegen mijn moeder

‘Kom’

en dan draaide de sleutel van de slaapkamerdeur twee keer
rond, bleef het even stil en dan het bevel

‘Zo ja zo’

hijgend en met een halve hoest, ons huis veranderd in een

blaasbalg die ineens stokte en in de stilte een paniekerige ademhaling, het duurde even voor ik doorhad dat hij dat was

‘Wat gebeurt er met me?’

gevolgd door een lange stilte, tot hij smekend als een kind

‘Niemand vertellen alsjeblieft alsjeblieft’

met een wiebelende traan aan de zin, blote voeten die langzaam, aarzelend heen en weer liepen, het raam dat open- en dichtging

‘En nu?’

mijn oma glimlachte van ver naar hem en haar glimlach veranderde in een schampere uitdrukking die meteen daarna verdween, mijn moeder schoof zittend in bed berustend een schouderbandje recht en de katoen groeide door, groeide onophoudelijk door, de katoen tegen mijn vader

‘Je bent tenminste rijk’

de katoen spottend

‘Zo rijk’

mijn moeder pakte het spiegeltje van de commode en begon zich te kammen, herhalend

‘Zo rijk’

niet schertsend, nee zachtjes, verstrooid

‘Zo rijk’

mijn vader als een kleutertje dat niet kan slapen in de slaapkamer van zijn ouders, klein en alleen aan het voeteneind met een schommelende knuffel in zijn hand, alle mannen staan hun hele leven bij het bed van hun ouders omdat ze niet kunnen slapen, hoe gaat dat, slapen, wat moet je doen om in slaap te vallen, laat me niet alleen, stuur me niet weg, ik blijf wel in een hoekje op de grond zitten en maak geen lawaai, ik zeg niets, huil niet, erewoord, mijn vader vol onbegrip

‘Wat gebeurt er met me?’

en om hem heen zoveel katoen, hij, zo rijk, tegen zijn zwarte lijfwacht

‘Schiet me neer’

terwijl hij in de jeep keek naar de honden, de katoen, een groep mandrils op de helling en de zee van zijn dochter in Portugal, die vergeten dingen, kiezelsteentjes, verdriet omhoog woelde, zijn dochter die hem durfde hij te wedden allang vergeten was, als hij naar haar keek zag hij haar aan haar wang krabben

‘Wat vliegt de tijd’

en meteen daarna was hij haar weer kwijt, van mens werd ze foto en van foto niets, haar moeder tegen haar vader terwijl ze hem wegduwde uit bed

‘Laat me dan ten minste slapen’

ineens alleen maar elleboog, haar schouders elleboog, haar rug elleboog, haar benen elleboog, haar stem elleboog, vooral haar stem elleboog

‘Laat me dan ten minste slapen’

een vage contour en een stuk of wat haarlokken op het hoofdkussen, wie weet die zwarte van mij wel bij haar de keren dat ik in mijn eentje wegging, de apen van Baixa do Cassanje aan het krijsen en mijn vrouw bij het raam, de kam langzaam omlaag over haar lijf en haar ogen gesloten met een gelukkige glimlach, Domingas tegen mij

‘Bent u blij menina?’

terwijl ze een krab terugzet op het strand, het duurt niet lang of de golven van de dag-en-nachtevening halen alles door elkaar en laten Angola verdwijnen met de snelheid van schuim, mijn moeder in een stoel in de huiskamer aan het roken tegenover de mangobomen, boos op mijn lengte, mijn lijf

‘Ik zou je eigenlijk moeten verbieden om te groeien’

ze streek met haar vingers over haar gezicht op zoek naar rimpels en keek geërgerd naar haar uitdijende heupen en het verval van haar borst, de nu nutteloze haarborstel verwaarloosd op het dekblad van de commode, een van haar schoenen langzamer dan de andere, versletener, zo zwaar verdorie, mijn vader woedend op zijn bril, die hem de ene verrassing na de andere bood

‘Ik zie veel te veel met dat rotting’

littekens, groeven, hangende schouders, een trillende onderkin, de zwarte lijfwacht stapte stijf en kromgebogen in de jeep terwijl de katoen om hen heen groeide en mijn moeder zich kamde, pas als hij weer thuis was en in zijn stoel zat met een sigaret tussen zijn tanden en zijn voeten in een teiltje warm water was mijn vader aanspreekbaar, ik herinner me dat hij naar me keek en me wrevelig wegschoof

‘Ook jij wordt een vrouw’

als hij gewestbeheerders* ontving die hem hele wagenladingen zwarten uit Cangandala of Quela kwamen brengen die hij een voor een keurde op spieren en tanden, de oudsten wees hij met zijn onderlip af terwijl de buik van de wandklok vergenoegd slingerde met de traagheid van een dikzak, soms, als hij dacht dat ik niet keek, zag ik een soort zoen in zijn ogen, toen hij een keer alleen in de kamer was weggedommeld liep ik naar hem toe en voelde aan zijn wang, geboeid door de stoppels van zijn baard

‘Ik ben zijn dochter krijg ik dan ook een baard als ik groot ben?’

zijn grote oren, zijn enorme neus, zijn haar, dat hij nooit kamde voor het raam en dat bovenop en aan de achterkant dun begon te worden, zodat zijn huid en een paarsrode moedervlek zichtbaar werden, ik verbaasde me over de omvang van

zijn wenkbrauwen, zijn jukbeenderen, zijn kin, allemaal bijna net zo groot als de schedel van het nijlpaard, allemaal bijna net zo vreemd langzaam groter en kleiner aan het worden met een soort hees fluiten dat toe- en afnam alsof het werd aangedreven door een verborgen motortje, Domingas tegen mij op de drempel van de keuken, dicht bij waar het hoge gras floot

‘Pas op het waait menina pas op het waait’

en ik luisterde naar de wind, ik zag hem net zoals ik het laagtij vol snikken in zijn stem zie en mijn vader die het riet en de algen van het strand opneemt en wegjaagt, ik weet niet of hij wakker is of slaapt zoals ik ook niet weet of de zee wakker is of slaapt, misschien wel allebei, net als de golven die aanrollen en terugvloeien, en de handen van oude mannen, die zonder haast over hun broekspijpen wrijven, verstrooid, eeuwig, hoeveel jaren, vraag ik me af, gaat de zee nog door met dat lawaai van schroeven in een la die almaar open en dicht wordt geschoven, misschien is Angola met zijn katoenvelden de andere kant van de zee en kamt mijn moeder zich daar veel trager dan de golven, veel langer, met haar ogen niet op mij gericht maar op de spiegel, want alleen zij bestaat, alleen zij en de zwarte lijfwacht bestaan, dat vertel ik later, nee, vertel ik niet, of misschien toch, kijk daar een mus in de mispelaar, hoe zou het er nu aan toegaan in Baixa do Cassanje, wie zaait er katoen, je hoort de hyenahonden blaffend de helling afhol-len, ik heb nooit andere dieren gezien die zo op mensen leken, kijk niet zo naar me, ik voelde aan het gezicht van mijn vader, dat naar me toe leek te buigen, ik had de indruk dat hij mijn rug streelde, en samen met mijn vader de lucht van de zonnebloemen, van de mangobomen, overdag vol vleermuizen, van de aarde, niet de aarde van hier maar van Afrika, die is meer aarde, dichterbij, warmer, levendiger, op mijn tenen streek ik

nu over de nek van mijn vader, zijn hals, waar een sneetje van zijn scheermes opdroogde, de zwarten, de wandklok met die metaalachtige zucht die voorafgaat aan de slagen, een kort inhouden waarin de slinger plotseling zwelt als de ribbenkast voor een nies, de zwarten uit Cangandala en Quela zwijgend op een kluitje tussen de hutten, blootsvoets, bijna naakt, ze huilen niet, lachen niet, klagen niet, vluchten niet, een enkeling met een halve deken of een cassavewortel, ondoorgronde-lijk, oplette-nd, kijk daar die zwarte wouwen, kijk die kleine wolkjes voor de regenwolken uit, kijk die hond daar tussen hen in, broodmager, duf snuffelend, kijk die witte heuvels aan de horizon, hun gescheurde hemden, de beesten die wegrennen, mijn vader deed net alsof hij me niet zag, een van zijn laarzen, eentje maar, trilde, de andere onrustig, de lijfwacht zat met zijn geweer te wachten op de schedel van het nijlpaard, die had geen vrouw, hij sliep in een hoekje van het rommelhok achter het huis onder een jutezak, ik heb hem nooit met een vrouw of een vriend gezien, ik heb nooit zijn stem gehoord, zoals ik ook bijna nooit de stem van mijn vader heb gehoord, hij keek me even strak aan, verloor zijn belangstelling en liep jachtig rond of mompelde

‘De regen’

als heel ver weg de eerste bliksem flitste en de aarde uitzette, hol werd om het water op te vangen, mijn vader als hij wakker werd in zijn stoel of deed alsof hij wakker werd zachtjes

‘Zou ik gegroeid zijn?’

tegen mijn moeder of tegen mij, tegen ons beiden met een stem die ik niet herkende

‘Zou ik gegroeid zijn?’

mijn vader in de steeg in Malanje waar de hoertjes op de soldaten wachtten en de pooier liet weten

‘En niks geen ziektes niks geen ziektes hoor’
terwijl hij in alle rust naar hen keek en naar een kaars-
stompje op een schoteltje en een bed zonder lakens achter hen,
de pooier tegen mijn vader

‘Kan ik u helpen?’

en mijn vader tikte met zijn rijzweep tegen zijn knie, zijn
kaakspieren zetten uit

‘Hoeveel?’

de pooier keurde zijn kleren

‘Plantagehouder?’

en fluisterde hem de prijs toe, nog meer pooiers

(blanke en zwarte)

bij de volgende deuren of met hun rug tegen een boom,
honden en verminkten hinkten door de straat, een vent op de
grond naar wie niemand omkeek, Domingas stond voor me

‘De soep wordt koud menina’

en de zee stroomde het strand weer op, op zoek naar wat hij
daar vergeten was, dat wil zeggen dezelfde losse dingen die ik
heb achtergelaten in Cassanje, mijn moeder en de verre stem
van een huisbediende die in de keuken tussen bestekgerinkel
door iets zei in het Kimbundu*, ik als klein kind tegen Do-
mingas, die er toen nog niet was, wijzend naar een leunstoel
die er niet meer is

‘Haal mijn vader hier weg’

terwijl de kromme krab vanuit de tuin over mijn nacht-
hemd omhoog kroop, de hoge hakken van zijn poten moei-
zaam vooruitzette met de monsterlijke traagheid van een
beest dat zich inbeeldt groot te zijn hoewel het klein is, met
zijn eigen blauwwitte meeuw die met een langgerekte nek van
de honger boven me hing te krijsen, de pooier wees naar de
deur

‘Zeventig per halfuur’

waar een mager mens, uit India of die buurt, op een krukje
naast een handdoek aan een spijker aan haar enkel zat te krab-
ben, terwijl mijn vader dacht

‘Er zal ook wel een heiligenbeeldje staan waar een stukje af
is’

en aarzelde, naar het raam keek, opnieuw aarzelde, mijn
vader zonder grijze haren, veel magerder, vol spitse hoeken
in zijn gebaren die nog niet verdoezeld werden door het vet,
hij probeerde af te dingen op de prijs en intussen kamde mijn
moeder zich met haar blik gericht op de witte heuvels, ze
kwam wel bij ons aan tafel zitten, maar als ik dan naar haar
toe liep joeg ze me

‘Nu niet’

boos weg

‘Waarom ben jij verdorie niet knap waarom ben je niet
blond?’

ontevreden over mijn donkere haar

‘Je stinkt naar de brousse’

kregel door mijn drukte

‘Zit nou toch eens stil’

ontstemd over mijn manier van omgaan met alles

‘Wat ben je toch een klungel’

of over mijn voortanden die een klein tikkeltje over elkaar
stonden

‘Vreselijk’

en mijn pop, die rondslingerde op de mat en waar ik onge-
wild op trapte waardoor ze haar enkel brak

‘Vreselijk’

Domingas opgelost in de wind die rukte aan de mispelaar

‘Lust u er een menina?’

en het gras in de tuin en de golven beneden striemde, een wind die anders was dan de wind die voorafging aan onweer, die liet de katoen overhellen in de richting van ons huis en boog de mangobomen krom, waar de vleermuizen zich verborgen, hangend aan de takken als vreemd fruit dat 's avonds krijste, mijn moeder doodsbang

‘Vleermuizen brr’

terwijl de mandrils met hun staart omhoog tussen de donderslagen door vluchtten, de pooier hield de deur open voor mijn vader, verloren in een hokje dat naar bleekwater stonk keek hij niet eens naar de vrouw op blote voeten in een flodderjurk roerloos naast het bed, iets wat ooit een radio was geweest op een plankje, mijn vader had de lijfwacht met het geweer nog niet, hij had alleen een pistool en dat woog zwaar in zijn jaszak, de buurvrouw van hiernaast tegen de andere stoelen

‘Ze kan maar niet wennen aan Portugal’

maar hoe kan ik nou wennen aan iets wat ik niet ken, de kou oké, eb en vloed, de droge rotsen, de pooier deed het raam dicht en Malanje verdween in het halfdonker, je kon het kussen zien, een emmer, buiten werd gepraat

‘Even wachten meneer’

ver weg muziek, mijn vader doodstil voor de vrouw, die haar veel te wijde jurk losknoopte zonder acht op hem te slaan, de eerste lichtflits, die de wereld liet rillen, de indruk dat hij als ik hem riep zou gaan huilen zoals toen hij klein was tegenover mijn grootouders en ik zonder moed om hem te vragen

‘Toe niet huilen’

hoe vraag je dat aan een man

‘Toe niet huilen’

Domingas bezorgd tegen mij

‘Is er iets menina?’

met haar grijze kroeshaar en een glas water beverig in haar hand, we zijn oud, wat kunnen we nog verwachten, er is nog maar zo weinig in ons dat ons gehoorzaamt, ons lijf niet, ons geheugen niet, de hoop niet, gebaren die niet van ons zijn, een vreemde traagheid, kon ik je maar omhelzen, lukte me dat maar, was je ook maar blank, was mijn moeder ook maar jouw moeder en als ze zich kamde tegen ons tweeën

‘Raak me niet aan jullie’

en mijn vader niet vanuit zijn stoel maar vanuit die kamer in Malanje, even zenuwachtig als ik, even verloren als ik, ik wil de mispelaar niet

‘Kind’

tegen mij horen zeggen, en ik wil ook de wegebbende voetstappen van mijn moeder niet horen, we zijn alleen of niet, noem me bij mijn naam

‘Menina’

en blijf bij me, de schedel van het nijlpaard met die gaatjes van de neus, de gaten van de ogen, mijn vader heeft zijn schoenen al onder het bed gezet in Malanje en hij kijkt rond naar een haak voor zijn hemd en broek, bang om die uit te trekken

‘Het is hartstikke schoon hier hoor allemaal tiptop in orde’

vanwege de herinnering aan zijn stiefmoeder achter hem, terwijl de vrouw op hem wachtte zonder een glimlach of gebaar, zoals ik denk dat mijn moeder zich ook nog steeds zonder een glimlach of gebaar aan het kammen is, hoelang al heb ik haar blik niet opgevangen, als ik haar iets probeer te vertellen legt ze me met een handgebaar het zwijgen op, als ik naar haar toe loop doemt er altijd een arm op die me wegduwt, en ik ontdek verrast zoveel onverwachte hoeken in u, terwijl de vrouw uit Malanje mijn vader niet wegduwde omdat ze hem

niet zag, wie was hij nou, een ongemak, vooraf betalen en achteraf nog wat, een hoest, een bangige knieschijf die haar dij bezeerde, een arm die haar ribben plette, een mond die

‘O God’

doodging op haar, een stukje uit een hoektand en als kind nooit iemand die zich daar druk om had gemaakt

‘Jongen’

eenzaamheid is zonder gezelschap zitten, voor je uit kijken en de koolstronken in de moestuin zien je niet eens, een wraakzuchtige scherpe kei of een wrede scherfaardewerk loert naar je, mijn vader tegen mij vanuit zijn leunstoel

‘Donder op’

en hij verwacht mij niet met de vrouw uit Malanje maar met zichzelf, kon ik maar aan u gaan hangen als een klein zijde-aapje, alleen aan een buik die er niet eens op let als hij in een mangoboom klimt, de pooier ineens zo groot met de bankbriefjes als een waaier voor zich

‘Twee te weinig vriend’

en de lichten uit de kroegen rimpelen en trekken recht in de plassen op de grond, wat is er toch veel oranje in de wereld, wat schitteren er een zilverkleuren in de nacht, Domingas terwijl de zee beneden wegvloeide

‘Is mijn soep niet lekker?’

en jazeker Domingas, die is lekker, ik heb nog nooit zo’n lekkere soep gegeten, het kost me alleen moeite om terug te keren uit Malanje, ik ben nog steeds op de plantage, zie de rivier van Chiquita, mijn vader tegen mij in de kamer

‘Laat me even uitrusten’

en de zwarte lijfwacht stil op het erf, dicht bij de jeep, hij waakte over hem, dat vind je leuk hè, de waakhond van mijn vader spelen, zoals je het ook leuk zou vinden als mijn moeder

‘Kom hier’

met de deur niet dicht maar op een kier, een weeïge parfumlucht, haar vlees zo zacht, zo zoet

‘Kom hier’

en ze wist wie je was, ze zocht je niet in haar spiegel terwijl ze zonder je aan te kijken iets uit haar borstel haalde

‘Kom hier’

want je bestond zonder te bestaan

‘Kom hier’

want de deur ging langzaam iets verder open, hoewel ze zich ver van jou kamde en je door een knarsende scharnier niets hoorde, maar je wist het

‘Kom hier’

haar jurk, afgegleden, rond haar voeten

‘Kom hier’

de borstel die op de matras sloeg

‘Kom hier’

en alles zo wit, zelfs de mangobomen buiten wit, zelfs de hoge palm wit, naar het noorden toe geen katoen en toch wit, mijn moeder zonder hem aan te raken

‘Hier’

met het eveneens witte litteken dat ik bij mijn geboorte bij haar heb achtergelaten, de pooier uit Malanje stapte op met een

‘Altijd tot uw dienst meneer’

en knipogde naar een maat van hem die me uitlachte, net zoals de struiken me uitlachten en de gevels van de huizen me uitlachten en een zatlap die op zijn knieën zat te kotsen me uitlachte, ik een kromme krab, niet alleen onbeholpen, nee, krom, die de hoge hakken van zijn poten moeizaam een voor een verzette met de monsterlijke traagheid van een dier